



QKSS
Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë

ÇFARË ËSHTË “PROJEKTI 5000” I SERBISË DHE PSE DUHET TË SHQETËSOHEMI?



March 2024

Rreth Programit të Bashkëpunimit për Politikën e Jashtme dhe Sigurinë Rajonale

Themeluar në vitin 2009, Programi për Politikë të Jashtme dhe Bashkëpunim Rajonal të Sigurisë është një nga gjashtë programet e Qendrës Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS). Qëllimi i tij kryesor është të mbulojë një gamë të gjerë të temave të politikës së jashtme të Kosovës dhe Ballkanit Perëndimor, dialogun Kosovë-Serbi, bashkëpunimin rajonal, pajtimin, ndërtimin e paqes, ndikimet e huaja keqdashëse dhe politikën e jashtme. Ky program luan një rol të rëndësishëm në drejtimin në rrjetin e ndërlikuar të marrëdhënieve ndërkombëtare dhe sfidave të sigurisë në Ballkanin Perëndimor dhe më gjerë.

Që nga themelimi i tij, ky program i është përshtatur vazhdimisht dinamikave gjeopolitike në ndryshim, duke u fokusuar në fusha kritike si mosmarrëveshjet e pazgjidhura dypalëshe, drejtësia tranzicionale, diplomacia publike, fushatat dezinformuese dhe nuancat e migrimit. Me një theks të veçantë në dialogun Kosovë-Serbi, programi nënvizon përkushtimin e QKSS-së për të nxitur paqen dhe stabilitetin përmes mirëkuptimit të zgjeruar, dialogut dhe bashkëpunimit për çështjet urgjente të sigurisë dhe diplomatike.

Ky mekanizëm i shumëanshëm i QKSS-së jo vetëm që thellohet në hulumtime dhe analiza për të informuar politikën dhe diskursin publik, por gjithashtu drejton përpjekjet në diplomacinë publike për të forcuar pozitën globale të Kosovës dhe bashkëpunimin rajonal. Nëpërmjet aktiviteteve të synuara që dallojnë nga lehtësimi i diskutimeve për zgjidhjen e konflikteve deri të mbrojtja e mekanizmave të drejtësisë dhe adresimi i shkaqeve dhe pasojave rrënjësore të migracionit, programi aspirojnë të krijojë një mjedis rajonal më të sigurt dhe të drejtë. Përpjekjet e bashkërenduara në bashkëpunimin e sigurisë, ndërtimin e paqes dhe luftimin e dezinformimit ilustron më tej përkushtimin e QKSS për të kontribuar në mënyrë konstruktive për stabilitetin dhe bashkëpunimin rajonal, duke e shënuar atë si një lojtar jetik në formësimin e peizazhit të sigurisë në Ballkanin Perëndimor.

Programi ka një strukturë të caktuar që përbëhet nga një koordinator, hulumtues dhe staf që angazhohen në zbatimin e aktiviteteve. QKSS ka realizuar projekte të ndryshme në kuadër të këtij programi dhe ka marrë pjesë në konsorciume të ndryshme dhe evropiane. Programi synon të zhvillojë më tej ekspertizën, rrjetin dhe partneritetet e tij. Ju ftojmë të drejtoheni për çdo pyetje tek stafi i këtij programi duke dërguar email në adresën vijuese: ForeignPolicy@qkss.org

Rreth autorësisë: Ky dokument është përgatitur bashkërisht nga hulumtuesit e lartë në Qendrën Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS).

Përmbajtja

GJETJET KRYESORE:	1
Hyrje	2
ÇKA ËSHTË 'PROJEKTI 5000'?	5
PSE ËSHTË I RËNDËSISHËM 'PROJEKTI 5000'?	6
ÇKA TUTJE	11

GJETJET KRYESORE:

Ky dokument shqyrton pasojat dhe shqetësimet e mundshme rreth “Projektit 5000” të Serbisë, me theks pse ai meriton vëmendjen jo vetëm të vendeve fqinje në Ballkanin Perëndimor, por edhe të NATO-s. Nisur nga peizazhi gjeopolitik, çdo përshkallëzim i konfliktit brenda këtij rajoni ndikon drejtpërdrejt në interesat strategjike të NATO-s, duke marrë parasysh praninë e saj të rëndësishme në Ballkan. Për më tepër, mbështetja e hapur ushtarake e Ruisë ndaj Serbisë dhe avokimi i saj për një qasje militariste ndaj Kosovës përbënë një shqetësim të veçantë. Ky qëndrim i Ruisë mund të interpretohet si një përpjekje për të inkurajuar Serbinë për të miratuar një ndërhyrje ushtarake në Kosovë, duke i shërbyer qëllimeve të dyfishta për Rusinë: zhvendosja e fokusit ndërkombëtar nga pushtimi brutal i Ukrainës dhe minimi i besueshmërisë dhe ndikimit të NATO-s në rajon.

Situata e zhvilluar nënvizon një strategji më të gjerë të Ruisë për të shfrytëzuar tensionet rajonale, duke sfiduar kështu procesin e integritit euroatlantik. Manovrimet e tilla jo vetëm që kërcënojnë të destabilizojnë Ballkanin Perëndimor, por gjithashtu synojnë të thyejnë unitetin evropian dhe të dobësojnë koherencën strategjike të NATO-s, veçanërisht sa i përket krahut të saj lindor dhe angazhimit më të gjerë në zgjidhjen e konflikteve dhe përpjekjet paqeruajtëse.

1. NDRYSHIME NË POZICIONIN E NEUTRALITETIT TË SERBISË: Neutraliteti ushtarak i vetëshpallur i Serbisë është gjithnjë e më i vështirë për t'u përshtatur me lëvizjet e saj të fundit strategjike, duke përfshirë rikthimin e mundshëm të shërbimit të detyrueshëm ushtarak, investime të rëndësishme në armatim të avancuar dhe përmirësimet gjithëpërfshirëse të forcave të saj speciale që synojnë rritjen e kapaciteteve ushtarake. Këto zhvillime japin një pamje të një vendi që po forcon në mënyrë aktive forcën e tij ushtarake dhe gatishmërinë operationale. Veprime të tilla janë në kontrast të thellë me parimet e neutralitetit ushtarak. Divergjenca midis deklaratave zyrtare të Serbisë për neutralitet dhe përparimeve të saj të prekshme ushtarake sugjeron një mospërputhje midis politikës së deklaruar dhe strategjisë aktuale ushtarake.

2. ZGJERIMI I FORCAVE SPECIALE - 'PROJEKTI 5000': Nisma për të zgjeruar ndjeshëm numrin e forcave speciale nga 1500 në 5000 sinjalizon një qëllim të qartë për të forcuar aftësitë ofanzive dhe operationet speciale. Kjo lëvizje tregon një fokus në forcat fleksibël, me reagim të shpejtë, të afta për të ekzekutuar një gamë të gjerë operationesh ushtarake, duke nënvizuar një zhvendosje drejt aftësive ushtarake më dinamike dhe të gjithanshme.

-
3. **NDIKIMI NË DINAMIKËN E SIGURISË RAJONALE:** Përpjekjet për zgjerimin dhe modernizimin ushtarak të Serbisë, veçanërisht përmes 'Projektit 5000', mund të kenë implikime të thella për sigurinë rajonale. Këto zhvillime mund të kontribuojnë në një dilemë sigurie në Ballkanin Perëndimor, ku vendet fqinje mund të ndjehen të detyruara të forcojnë aftësitë e tyre ushtarake si përgjigje, duke çuar potencialisht në një garë armatimi dhe tensione në rritje. Gara e armatimit midis Serbisë dhe Kroacisë – për shumëkënd – tashmë kjo po ndodh.
-
4. **IMPLIKIMET GJEOPOLITIKE:** Forcimi i kapaciteteve ushtarake të Serbisë, veçanërisht në kontekstin e raportit të saj me Kosovën dhe sfidave më të gjera rajonale, reflekton një politikë më të vendosur të sigurisë. Kjo politikë ndikohet nga partneriteti strategjik i Serbisë, veçanërisht me Rusinë dhe Kinën, dhe ka implikime për përpjekjet e integritit euroatlantik dhe interesat strategjike të NATO-s në Ballkan.
-
5. **5. SFIDAT E ZBATIMIT:** Pavarësisht synimeve ambicioze të 'Projektit 5000', ka sfida të rëndësishme për zbatimin e suksesshëm të tij, duke përfshirë uljen e standardeve të rekrutimit dhe përpjekjeve për të përmbushur objektivat e rekrutimit. Këto sfida nxjerrin në pah kompleksitetin e përfshirë në zgjerimin dhe profesionalizimin e shpejtë të forcave të armatosura.
-
6. **6. NEVOJA PËR DIALOG DHE BASHKËPUNIM RAJONAL:** Analiza nënvizon nevojën urgjente për dialog dhe bashkëpunim midis shteteve të Ballkanit Perëndimor, NATO-s dhe palëve të tjera të interesuara për të adresuar potencialin për përshkallëzimin e konfliktit.
-

Hyrje

Pas luftërave jugosllave, shpërbërjes së Jugosllavisë dhe ndryshimeve demokratike pas luftës, Serbia hyri në rrugën e reformës ushtarake. Forcat e Armatosura Serbe kaluan nëpër një sërë transformimesh nga një forcë e madhe e bazuar në rekrutim në një ushtri më të vogël dhe profesionale që është e aftë për t'iu përgjigjur problemeve të sigurisë rajonale. Reformat e para për zvogëlimin dhe modernizimin e ushtrisë u bënë në vitin 2006 kur Serbia iu bashkua programit të Partneritetit për Paqe (PfP). Reformat vazhduan pas pavarësisë së Malit të Zi në vitin 2006 dhe pavarësisë së Kosovës në vitin 2008. Si rezultat, numri i personelit ushtarak thuhet se u ul nga rreth 135000 sa ishte në vitin 2000 në rreth 24000 në vitin 2006.¹ Që atëherë numri është rritur gradualisht në mbi 30,000 që përfshin një sistem të plotë të mbrojtjes - Ministrinë e Mbrojtjes me institucione të ndryshme përveç Forcave të Armatosura.² Edhe pse nuk ka një shifër zyrtare të disponueshme publikisht për numrin e ushtarëve aktivë

1 IISS, Bilanci Ushtarak. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=RS>

2 Për më tepër lexo në: <https://www.balkansec.net/post/brojnost-vojski-srbije-hrvatske-bih-crne-gore-i-severne-make-donije-u-2021>

në ushtrinë serbe, vlerësimet jozyrtare sillen nga 2,000 deri në 25000.³ Sipas uebsajtit CIA World Factbook, në vitin 2023, FAS-i përbëhej prej rreth 25,000 trupa aktive (15,000 nga Forca Tokësore; 5000 nga Forca Ajrore/ Mbrojtje Ajrore; e 5000 të tjera); dhe rreth 3000 nga Xhandarmëria Serbe.⁴ Së fundmi, Shtabi i Përgjithshëm i FAS-it propozoi rikthimin e shërbimit të detyrueshëm ushtarak si një masë për të forcuar forcat e saj të armatosura.⁵

Përveç riorganizimit të personelit njerëzor dhe njësive, ishte i nevojshëm modernizimi i aseteve ushtarake të trashëguara jugosllave. Në këtë drejtim, Serbia investoi shumë në sistemin e saj të industrisë së mbrojtjes. Serbia prodhoi dhe modernizoi disa pajisje të rënda si obusi vetëlëvizës Nora B-52, tanku kryesor luftarak M-84 dhe automjete të blinduara për shumë qëllime M-16. Përveç kësaj, ajo bleu pajisje të avancuara armatimi si helikopterë, avionë dhe sisteme të mbrojtjes ajrore nga Rusia, Kina dhe disa vende evropiane.

Bazuar në të dhënat e Institutit Ndërkombëtar të Stokholmit për Kërkime të Paqes (SIPRI) lidhur me shpenzimet ushtarake të Kosovës dhe Serbisë nga viti 2018 deri në vitin 2022, ekziston një dallim i madh mes tyre. Të dhënat për Kosovën tregojnë një rritje të vazhdueshme të shpenzimeve ushtarake nga viti 2018 në 2022, si në terma absolutë ashtu edhe në përqindje të BPV-së. Shpenzimet totale u rritën nga 63 milionë dollarë (0.8% e BPV-së) në 2018 në 107 milionë dollarë (1.1% e BPV-së) në vitin 2022 ⁶ ndërsa në vitin 2024 Kosova shënoi buxhetin më të lartë të mbrojtjes prej mbi 2% të BPV-së. Ky trend në rritje tregon një fokus në rritje në rritjen e aftësive ushtarake. Nga ana tjetër, buxheti ushtarak i Serbisë ka shënuar një rritje të konsiderueshme nga 817 milionë dollarë (1.6% e BPV-së) në vitin 2018 në 1.43 miliardë dollarë (2.3% e BPV-së) në vitin 2022.⁷ Kjo rritje jo vetëm që reflekton një rritje të ndjeshme të shpenzimeve absolute, por edhe një rritje të dukshme të përqindjes së BPV-së dedikuar për shpenzime ushtarake, duke sugjeruar shqetësime apo ambicie të shtuara për sigurinë. Një shpjegim i mundshëm për rritjen e shpenzimeve ushtarake të Serbisë është kontestimi i vendosur i shtetësisë së Kosovës dhe sfidave më të gjera të sigurisë rajonale, që kanë të bëjnë me Bosnjën dhe Hercegovinën dhe garën e perceptuar në armatim me Kroacinë.

TABELA 1: Krahasimi i buxhetit ushtarak të Serbisë dhe Kosovës në vitin 2018 përkatësisht në vitin 2022

Viti	Shpenzimet Ushtarake të Kosovës (në milionë)	Shpenzimet Ushtarake të Kosovës (% e BPV-së)	Shpenzimet ushtarake të Serbisë (në milionë)	Shpenzimet ushtarake të Serbisë (% e BPV-së)
2018	\$63	0.8%	\$817	1.6%
2022	\$107	1.1%	\$1.43 billion	2.3%

3 Për më tepër lexo në: <https://www.rferl.org/a/serbia-conscription-vucic-anger-modernizing-military/32770746.html>

4 Për më tepër lexo në: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/serbia/#military-and-security>

5 Për më tepër lexo në: <https://www.rferl.org/a/serbia-defense-ministry-compulsory-military-service/32760066.html>

6 Instituti Ndërkombëtar i Kërkimeve të Paqes në Stokholm (SIPRI) Vjetari: Armatimet, Çarmatimi dhe Siguria Ndërkombëtare. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=XK>

7 Instituti Ndërkombëtar i Kërkimeve të Paqes në Stokholm (SIPRI) Vjetari: Armatimet, Çarmatimi dhe Siguria Ndërkombëtare. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=RS>

Buxheti ushtarak i Serbisë është dukshëm më i madh se ai i Kosovës në terma absolutë dhe si përqindje e BPV-së. Për Kosovën, rritja e shpenzimeve të saj ushtarake mund të synojë forcimin e kapaciteteve të saja mbrojtëse dhe forcimin e sovranitetit të saj, por gjithashtu janë në përputhje me planin gjithëpërfshirës 10-vjeçar të tranzicionit që është rënë dakord me partnerët strategjikë të Kosovës. Për Serbinë, rritja e konsiderueshme e shpenzimeve ushtarake mund të shihet si një përpjekje për të ruajtur një avantazh strategjik në rajon dhe për të mbrojtur pozicionin e saj në lidhje me Kosovën dhe çështje të tjera të sigurisë rajonale. Zgjerimi ushtarak i Serbisë pasqyron një politikë sigurie më autonome, e ndikuar potencialisht nga marrëdhëniet e saj me Rusinë dhe Kinën.

Me këto reforma ushtarake dhe rritje të shpenzimeve për mbrojtjen, qëllimi i Serbisë është të dërgojë mesazhe se po krijon forca të armatosura të afta ushtarake. Forcat e armatosura serbe siç shihet janë të organizuara në Shtabin e Përgjithshëm, Forcat Tokësore, Forcat Ajrore dhe Mbrojtjen Ajrore, si dhe Forcat Speciale dhe disa njësi të tjera të pavarura nën komandën e Shtabit të Përgjithshëm. Shumë nga këto njësi thuhet se kanë përfunduar organizimin e tyre duke përfshirë përfundimin e trajnimeve dhe blerjen e pajisjeve ushtarake përkatëse për personelin e tyre. Një komponent që thuhet se do të jetë ende subjekt i reformës janë Forcat Speciale. Pas zbatimit të suksesshëm të 'Projektit 1500', i cili u promovua si një ristrukturim i madh i forcave të tyre speciale, siç deklaruan ata, presidenti i Serbisë së fundmi ka lansuar 'Projektin 5000', një nismë tjetër për të rritur më tej aftësitë e Forcave Speciale.

Objektivi i kësaj analize është të katalizojë një diskurs kuptimplotë midis institucioneve të sigurisë në Kosovë, NATO-s dhe palëve të tjera të interesuara rreth militarizimit në rritje të Serbisë dhe implikimeve të saj në aspiratat e Ballkanit Perëndimor drejt integritetit euroatlantik. Ai synon të nxjerrë në pah nevojën urgjente për një kuptim gjithëpërfshirës dhe të nuancuar të dinamikës së sigurisë në skenë, duke mbrojtur angazhimin parandalues diplomatik dhe planifikimin strategjik për të kundërshtuar potencialin për konflikt dhe për të siguruar një rrugë drejt stabilitetit të qëndrueshëm rajonal dhe integritetit në kuadrin euro-atlantik. Ky komunikim është thelbësor për parandalimin e çdo aksioni të njëanshëm ushtarak që mund të përshkallëzohet në një konflikt më të gjerë rajonal, duke dëmtuar potencialisht proceset e brishta të paqes dhe integritetit në Ballkanin Perëndimor. Analiza është e fokusuar vetëm në pasqyrimin e 'Projektit 5000' megjithëse nuk synon të lërë mënjanë segmentet e tjera të FAS-it që po përballen me transformim për të përmbushur vizionin e ri.

ÇKA ËSHTË ‘PROJEKTI 5000’?

Në vitin 2016, Forcat Speciale iu nënshtruan një reformë të quajtur si ‘**Projekti 1500**’. Projekti synonte krijimin e një force speciale të fuqishme prej 1500 personave, me personel të trajnuar dhe të pajisur mirë - duke shënuar një ndryshim drejt përafrimit me standardet dhe praktikat perëndimore. Fillimisht, forca speciale u organizuan në një njësi në nivel brigade, e quajtur Brigada Speciale, me shtabe, me një Batalion të Parashutistëve, një Batalion Zbulues Komando dhe një Batalion Antiterrorist të Policisë Ushtarake. Derisa zbatimi i projektit po shënonte progres, në dhjetor 2019 u raportua se presidenti serb Vuçiq vendosi të fut në veprim operacional nivelin e brigadës dhe statusin e njësisë. Kjo rezultoi në shpërbërjen e Brigadës Speciale, ndërsa nga batalionet ekzistuese u rivendosën Brigada e 63-të e Parashutës, Brigada e 72-të e Operacioneve Speciale dhe Detashmenti i Policisë Ushtarake për Operacione Speciale “Kobra”, si njësi në varësi të drejtpërdrejtë të Shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Forcat e Armatosura Serbe.⁸ Ndryshimi shënoi veprimet përfundimtare të ristrukturimit të ndërmarrë në kuadër të ‘Projektit 1500’, i cili përfundoi me tre njësi plotësisht operacionale të afta për të kryer misione të ndryshme sulmuese dhe mbrojtëse; siç janë sabotimi, kundër-sabotimi, aksionet kundër kryengritjeve, kundër terrorizmit, zbulimi dhe mbledhja e informatave të inteligjencës, në thellësi taktike, operacionale dhe strategjike, duke përdorur njësi tokësore si dhe manovra vertikale (ajrore).

Tre vjet më vonë, në dhjetor 2022, mediat raportojnë për një vendim tjetër të marr nga Presidenti i Serbisë, i cili duket se po kërkon të forcojë më tej forcat speciale të Serbisë. Sipas raportimit, presidenti Vuçiq po kërkon rritje të numrit të personelit të forcave speciale nga 1500 në 5000, nën të ashtuquajturin emërtim ‘**Projekti 5000**’. Arsyeja e kësaj iniciative gjoja qëndron në sfidat dhe kërcënimet e perceptuara nga Qeveria e Serbisë, e cila sipas tyre thekson nevojën për kapacitete të zgjeruara në kryerjen e operacioneve speciale në një spektër më të gjerë operativ dhe strategjik. Autoritetet serbe pretendojnë se njësitë që janë pjesë e ‘Projektit 5000’ do të shënohen me shkallën më të lartë të gatishmërisë, duke siguruar që ato të ruajnë gatishmërinë maksimale luftarake edhe në rrethana paqeje.

Sipas shefit të Shtabit të Përgjithshëm të FAS të Serbisë, zbatimi i kësaj nisme është i segmentuar në tri faza dhe planifikohet të përfundojë deri në fund të vitit 2024.⁹ Faza e parë përfshin ngritjen e nivelit të njësisë ekzistuese: Brigadës së 63-të të Parashutistëve, Brigadës së 72-të e Operacioneve Speciale dhe Detashmentit të Policisë Ushtarake për Operacione Speciale “Kobra”. Pika kryesore e kësaj faze është krijimi i Batalionit “Orlovi (Shqiponjat)” në kuadër të Brigadës 72. Sipas burimeve të hapura të Qeverisë në Serbi, kjo fazë tashmë ka filluar në vitin 2023¹⁰ dhe vlerësohet se deri në fund të kësaj faze numri i forcave speciale do

8 Për më tepër lexo në: <https://www.vs.rs/en/units/serbian-armed-forces/72nd-special-operations-brigade>; <https://www.vs.rs/en/units/serbian-armed-forces/63rd-parachute-brigade> Kujtojmë se të dyja brigadat janë dislokuar në Kosovë, veçanërisht në Betejën e Koshares në luftimet kundër njësisë të UÇK-së.

9 Për më tepër lexo në: <https://n1info.rs/vesti/mojasilovic-za-dve-godine-do-5-000-pripadnika-specijalnih-jedinica/>

10 Për më shumë informacion shih: <https://www.mod.gov.rs/eng/20113/kandidati-za-prijem-u-specijalne-jedinice-po-projektu-5-000-polozili-vojnicky-zakletvu20113>

të rritet nga 1500 në rreth 2000 pjesëtarë. Faza e dytë përfshin formimin e tre batalioneve për operacione speciale dhe ngritjen e nivelit të batalionit të blinduar të zbulimit, ndërsa faza e tretë fokusohet në ngritjen e nivelit të njësive të zbulimit në kuadër të Forcave Tokësore.¹¹ Deri në përfundimin e Projektit 5000, Serbia pritet të ketë numrin më të madh të forcave speciale në Ballkan.

Kjo rritje e shpejtë e numrit të forcave speciale me më shumë se tre herë brenda dy viteve duket të jetë një synim super ambicioz. Tashmë janë vënë re çarje të mundshme në këtë plan shumë ambicioz, duke marrë parasysh raportimet se Ministria e Mbrojtjes (MM) duket se ka ulur kriteret e pranimit duke lejuar aplikime nga kandidatët që kanë vetëm arsim fillor dhe ata që nuk kanë kryer shërbimin ushtarak më parë, për ta përfunduar atë brenda afatit kohor të paraparë. Për më tepër, Ministria e Mbrojtjes së Serbisë thuhet se ka krijuar incentiva financiarë gjithashtu duke rritur pagat dhe shtesat e efektivëve specialë, të cilët tejkaluan ato të personelit të rregullt të ushtrisë për tre herë. Edhe një ushtar i vitit të parë i njësive speciale paguhet më shumë se një oficer i lartë i ushtrisë apo një pilot avioni i Forcave Ajrore. Këto incentiva mund të kenë ndikim pozitiv dhe të rrisin konkurrencën. Megjithatë, rrit interesin e atyre që kanë lidhje të thella institucionale për t'u bërë pjesë e këtyre njësive, pavarësisht nëse i përmbushin apo jo kriteret e standardeve të larta. Për më tepër, këto mospërputhje të mëdha të të ardhurave mund të jenë gjithashtu demotivuese për pjesën tjetër të ushtrisë. Raportet kanë treguar gjithashtu se pavarësisht incentivave financiarë të bërë dhe uljes së kriterëve të përzgjedhjes, numri i kandidatëve të suksesshëm që kanë arritur të bëhen pjesë e këtyre forcave speciale është relativisht i ulët. Në klasën e parë të vitit 2023, vetëm 250 kandidatë kaluan trajnimin bazë selektiv nga gjoja mijëra aplikantë për tre njësi elitare.¹² Me një ritëm të tillë, 'Projekti 5000' me shumë mundësi nuk do t'i përmbushë objektivat e tij deri në afatin e caktuar - fundi i vitit 2024.

PSE ËSHTË I RËNDËSISHËM 'PROJEKTI 5000'?

Përpjekja e elitës politike serbe për të shtyrë përpara reformat e shpallura të Sektorit të Mbrojtjes duke promovuar gjerësisht procesin e siç e quajnë ata profesionalizimin e forcave të armatosura, modernizimin e aseteve ushtarake, zgjerimin e forcave speciale dhe miratimin e strategjive agresive të rekrutimit dhe nxitjes” qartazi ekspozon synimin e tyre për ta paraqitur veten si forca kyçe që do ta vendosin Serbinë aty ku e ka vendin: si fuqinë kryesore të vetme rajonale në Ballkanin Perëndimor. Qoftë për konsumin e brendshëm apo si mesazh për vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor, ku Serbia projekton sferën e saj të ndikimit, është e qartë se këto veprime shkojnë përtej thjesht rritjes së kapaciteteve të mbrojtjes kombëtare dhe bien ndesh me synimin për të ndërtuar një 'forcë për të mirë'.

Një shpjegim kyç për këtë zgjerim të njësive speciale është se elita aktuale politike në Serbi

11 Për më shumë informacion shih: <https://n1info.rs/vesti/mojisilovic-za-dve-godine-do-5-000-pripadnika-specijalnih-jedinica/>

12 Për më shumë informacion shih: <https://www.ozonpress.net/blog/zasto-je-propao-konkurs-za-specijalne-jedinice/>

dëshiron të përdorë ushtrimin e pushtetit si mjet për të mbajtur në nivel të lartë ndjenjat nacionaliste mes qytetarëve serbë. Një tjetër motiv i rëndësishëm i mundshëm është se ata duan të paralajmërojnë çdo forcë politike të mundshme opozitare se ata kanë një kontroll të fortë mbi pushtetin dhe ata do ta mbajnë atë me çdo kusht, duke kërcënuar me një skenar të mundshëm si ai i Bjellorusisë së vitit 2021. Edhe Serbia duket se ka një problem serioz me zgjedhjet e manipuluar, siç shihet në shembullin e fundit të zgjedhjeve të dhjetorit 2023 në Serbi, të cilat u kritikuan ashpër nga komuniteti ndërkombëtar për parregullsi të rënda të vërejtura. Ashtu siç bëri Presidenti Lukashenko në vitin 2021, skenari i shtypjes së çdo proteste të mundshme në të ardhmen duke përdorur forca speciale nuk duhet të mbetet i papërfillshëm.

Vendimi i shtetit serb për të rritur numrin e forcave të tija “speciale” në gjithsej 5000 pjesëtarë të personelit duhet të shihet gjithashtu në kuadër të dinamikës së sigurisë rajonale dhe pozicionimit gjeopolitik të vendit. Ky ekspansion, gjoja për qëndrim mbrojtës, duke pasur parasysh rrethimin dhe kufizimet gjeopolitike të Serbisë, në mënyrë paradoksale sinjalizon një zhvendosje të mundshme drejt aftësive ushtarake ofensive. Arsyetimi pas këtij pohimi është e rrënjosur në parimet strategjike ushtarake të vendosura që diktojnë për një operacion të suksesshëm sulmues, ku forca sulmuese duhet të ketë një avantazh të konsiderueshëm numerik ndaj mbrojtësit, tradicionalisht i llogaritur si një raport 3:1 si në personel ashtu edhe në kapacitete teknike.

Kjo llogaritje strategjike sugjeron se rritja e forcave speciale nga ana e Serbisë nuk është thjesht një masë mbrojtëse, por një përgatitje e llogaritur për operacionet e mundshme sulmuese. Një forcë e tillë, pikërisht për shkak të madhësisë dhe natyrës së kapaciteteve të saja, mund të rreshtohet për të mbrojtur interesat e Serbisë në mënyrë agresive brenda rajonit.

Ky zhvillim duhet parë me shqetësim nga shtetet fqinje dhe veçanërisht nga Bashkimi Evropian dhe shtetet e tjera perëndimore, pasi tregon një përshkallëzim të mundshëm të tensioneve rajonale dhe gjasat që Serbia të arrijë objektivat e saj përmes forcës në nivel rajonal dhe të brendshëm. Për më tepër, theksi në rritjen e kapaciteteve teknike së bashku me rritjen e personelit nënvizon seriozitetin e synimit të Serbisë për të forcuar kapacitetet e saja sulmuese ushtarake. Duke bërë këtë, Serbia jo vetëm që po zgjeron forcën e saj ushtarake, por gjithashtu po rrit ndjeshëm efektivitetin e saj operacionel, gatishmërinë dhe potencialin për projeksion të fuqisë brenda rajonit. Prandaj, kjo lëvizje strategjike jo vetëm që ndryshon ekuilibrin ushtarak, por gjithashtu ndikon në arkitekturën e sigurisë rajonale, duke bërë të nevojshme një rivlerësim të strategjive diplomatike dhe të sigurisë nga të gjitha palët e përfshira.

Investimet e konsiderueshme të Serbisë në modernizimin e pajisjeve të rënda të saja ushtarake dhe zgjerimin e industrisë së saj të mbrojtjes, duke përfshirë prodhimin dhe blerjen e sistemeve të avancuara të armëve nga Rusia, Kina dhe shtete evropiane, tregojnë një synim strategjik për të rritur ndjeshëm fuqinë e saj ushtarake. Zhvillimi i pajisjeve të rënda si obusi vetëlëvizës Nora B-52 dhe blerja e sistemeve të avancuara të mbrojtjes ajrore janë tregues të qartë të ambicies së Serbisë për të krijuar një prani të fuqishme ushtarake në rajon. Serbia po investon gjithashtu për t'u bërë një eksportues i madh i armëve. Azerbajxhani spekulohet

të jetë blerësi i pazbuluar i 48 autobusëve vetëlëvizës Nora B-52 nga Serbia, në një marrëveshje me vlerë 311 milionë euro. Vende të tjera, si Algjeria dhe Qiproja, raportohen në media si të interesuara për të blerë pajisjet Nora B-52 gjithashtu.

Theksi në zhvillimin e një aftësie të madhe dhe shumë të trajnuar të forcave speciale përmes 'Projektit 1500' dhe zgjerimit pasues nën 'Projektin 5000' është veçanërisht e dukshme. Rritja e numrit të efektivëve specialë nga 1,500 në 5,000, me qëllim të krijimit të kontingjentit më të madh të forcave speciale në Ballkan, nënvizon një prioritet strategjik për reagimin e shpejtë dhe kapaciteteve ushtarake fleksibël që mund të projektohen në të gjithë rajonin. Krijimi i njësive të specializuara të afta për të kryer një gamë të gjerë operacionesh ushtarake, duke përfshirë misione sulmuese dhe mbrojtëse, thekson synimin e Serbisë për të vërtetuar kapacitete e saja ushtarake dhe për të përkeqësuar dilemën e sigurisë në Ballkanin Perëndimor. Narrativa e Serbisë si një shtet neutral ushtarak është gjithnjë e më i paqëndrueshëm përballë këtyre zhvillimeve, kryesisht investimit në infrastrukturën ushtarake dhe kapaciteteve që shkojnë përtej nevojave mbrojtëse dhe diskutimeve për rikthimin e shërbimit të detyrueshëm ushtarak. Kjo sipas informacioneve që janë në dispozicion për publikun. Vendimi për të ulur kriteret e pranimit për forcat speciale dhe për të rritur ndjeshëm pagat dhe shtesat e këtyre efektivëve, duke i bërë ata shumë më tërheqës se pozicionet e tjera ushtarake apo civile, tregon një përpjekje të vendosur për të forcuar radhët e këtyre njësive elitare. Megjithëse kjo strategji është përballur me sfida në përmbushjen e objektivave të rekrutimit, shtytja agresive për të zgjeruar dhe nxitur forcat speciale flet për një ambicie më të gjerë për të rritur kapacitetet ushtarake të Serbisë. Duke synuar krijimin e numrit më të madh të forcave speciale në Ballkan, Serbia po pozicionohet si një forcë ushtarake dominuese në rajon, e aftë për të ndikuar në dinamikën e sigurisë rajonale.

Kjo ndërmarrje e Serbisë, gjithashtu mund të shihet në kontekst ose të interpretohet si një masë strategjike për të kundërbalancuar sfidat e rëndësishme brenda sistemit të saj të burimeve njerëzore. Kjo perspektivë fiton besueshmëri kur merren parasysh njohuritë e ish-udhëheqësve të lartë ushtarakë në Serbi, si Momir Stojanović, ish-drejtori i inteligjencës ushtarake, i cili theksoi shumë çështje që mendojnë Forcat e Armatosura Serbe, duke e karakterizuar strukturën si "razvlačena-shtrirje", një term që sugjeron se është tepër i shtrirë ose i dobësuar. Ky karakterizim i gjendjes aktuale të forcave të armatosura nënvizon një pikë të dobët kritike në pozicionin mbrojtës të Serbisë, që rrjedh kryesisht nga mangësitë në "fuqinë njerëzore" dhe ndoshta aspektet cilësore të personelit të saj ushtarak. Rikthimi i shërbimit të detyrueshëm ushtarak shfaqet, pra, jo thjesht si një ndryshim politikash, por si një rikalibrim i nevojshëm që synon rigjallërimin e kapitalit njerëzor të forcave të armatosura.

Militarizimi në rritje i Serbisë dhe veçanërisht "Projekti 5000" duhet të monitorohet nga afër nga vendet fqinje të Ballkanit Perëndimor të Serbisë dhe në përgjithësi nga shtetet e perëndimit. Anëtarët e lartë të elitës politike të Serbisë nuk janë shmangur nga shprehja publike e mbështetjes për planet për të aneksuar Republikën Srpska nga Bosnja dhe Hercegovina. Së fundmi, Aleksandar Vulin, ish-shefi i Agjencisë së Inteligjencës së Sigurisë (BIA) i Serbisë, një i besuar i ngushtë i Presidentit Vuçiq dhe i personit – edhe pse jo i vetëm – që shpiku konceptin ekspansionist "Bota Serbe" ka deklaruar se "Është detyrë e brezit tim të i bashkojë të gjithë serbët: ky proces tashmë ka filluar dhe nuk do të ndalet. Vendosja e sanksioneve janë një

masë e vogël për të e dënuar.” Milosh Vuçeviq, ministri aktual i Mbrojtjes i Serbisë, i akuzuar nga autoritetet e Kosovës për përfshirje të drejtpërdrejtë në sulmin terrorist të Banjskës në shtator të vitit 2023, dhe me gjasë për t’u bërë kryeministër i ardhshëm, kishte kërkuar në vitin 2022 nga NATO-ja që të lejojë të hyjnë në Kosovë deri në 1000 pjesëtarë të personelit ushtarak serb. Bota serbe shihet kryesisht si ngjashmëri e iniciativës së paqes ruse (botës) dhe është në thelb një mënyrë tjetër për t’iu referuar idesë së vjetër hegjemoniste të “Serbisë së Madhe”, e cila ishte një nga shkaqet kryesore të shpërbërjes së Jugosllavisë dhe konflikteve të përgjakshme etnike në territorin e saj në vitet 1990.

Theksi në forcat speciale brenda strategjisë së shpenzimeve ushtarake të Serbisë, siç theksohet nga “Projekti 5000”, nënvizon një zhvendosje drejt rritjes së aftësive sulmuese dhe jo qëndrimeve thjesht mbrojtëse, sepse forcat speciale përfaqësojnë kapacitete sulmuese dhe jo mbrojtëse. Forcat speciale, me fokusin e tyre në operacione të tilla si sabotimi, kundër-sabotimi, kundër kryengritjes dhe operacionet speciale, ofrojnë fleksibilitet dhe një sërë opsionesh taktike që mund të përdoren përtej skenarëve të luftës konvencionale.

Skenari i “Burrave të Vegjël Jeshil” i cili i referohet operacioneve të fshehta ku forcat veprojnë pa shenja zyrtare ose njohje të drejtpërdrejtë nga qeveria e tyre - lejon operacione të cilat munden të mohohen se janë të përfshira. Kjo strategji është veçanërisht e rëndësishme për agjitimet e Serbisë në Kosovë, ku tensionet mbeten të larta dhe angazhimi i drejtpërdrejtë ushtarak do të nënkuptonte konfrontim me NATO-n. Duke rritur kapacitetet e forcave speciale, Serbia teorikisht mund të përfshihet në operacione të fshehta për të ndikuar në pasoja për Kosovën ose zona të tjera të interesit pa konfrontim të drejtpërdrejtë ushtarak. Këtij shqetësimi i shtohet edhe fakti se Serbia e shikon situatën në Kosovë përmes një thjerrëze kundër kryengritjes, e cila tregon perceptimin e Serbisë për sfidat e saj jo thjesht si politike, por si kërcënime të sigurisë që kërkojnë gatishmëri ushtarake për të cilat forcat speciale janë të pajisura në mënyrë unike për t’i trajtuar, si p.sh. “Skenari i Njeriut Jeshil”. Me fjalë të tjera për Serbinë, problemi i Kosovës nuk është vetëm një sfidë politike, por edhe një sfidë e sigurisë, dhe kjo është shumë shqetësuese.

Përparimi i kapaciteteve sulmuese nëpërmjet forcave speciale brenda kontekstit të Ballkanit Perëndimor ngre shqetësime për përshkallëzimin e veprimeve të fshehta. Rritja e kapaciteteve të forcave speciale nga Serbia mund të kontribuojë në një dilemë sigurie, ku vendet fqinje ndjehen të detyruara të përgjigjen duke rritur aftësitë e tyre ushtarake, duke çuar në një garë armatimesh (tashmë është duke u zhvilluar deri në një farë mase me Kroacinë) që minon ndjeshëm stabilitetin dhe sigurinë rajonale.

Zhvillimi i qëllimshëm i kapaciteteve të forcave speciale të Serbisë, të cilat në thelb janë të dizajnuara për operacione të avancuara ofensive, aksioneve të fshehta dhe dislokim të shpejtë, sinjalizon një zhvendosje drejt një qëndrimi më kategorik ushtarak. Ky zhvillim është i rëndësishëm për disa arsye. Së pari, ai në thelb ngre spektrin e rritjes së operacioneve të fshehta brenda rajonit, aktivitete që synojnë zakonisht arritjen e objektivave strategjike pa u përfshirë në konflikt të hapur. Operacione të tilla mund të përfshijnë mbledhjen e të dhënave të inteligjencës, sabotimin ose operacionet influentuese, të cilat mund të destabilizojnë qeveritë dhe shoqëritë nga brenda, shpesh pa një atribut të qartë për shtetin agresor. Së dyti,

dhe ndoshta më kritike, zgjerimi i aftësive të forcave speciale të Serbisë paraqet një skenar klasik të dilemës së sigurisë. Në teorinë e marrëdhënieve ndërkombëtare, një dilemë e sigurisë ndodh kur përpjekjet e një shteti për të rritur sigurinë e tij nxitin reagime nga shtetet e tjera, të cilët i perceptojnë këto përpjekje si një kërcënim për sigurinë e tyre. Kjo çon në një cikël të grumbullimeve ushtarake, ku çdo shtet kërkon të sigurojë sigurinë e tij nëpërmjet rritjes së kapaciteteve ushtarake, duke rritur kështu pa dashje gjasat e konfliktit. Në rastin e Ballkanit Perëndimor, përmirësimet ushtarake të Serbisë mund t'i detyrojnë vendet fqinje, si Kroacia, të përgjigjen në të njëjtën mënyrë. Në të vërtetë, ka indikacione se një garë armatimi tashmë po zhvillohet në një farë mase, me Kroacinë dhe aktorë të tjerë rajonale që kërkojnë të forcojnë kapacitetet e tyre ushtarake në përgjigje të kërcënimeve të perceptuara. Kjo kundërgoditje jo vetëm që largon burimet e vlefshme nga zhvillimi ekonomik dhe social, por gjithashtu minon ndjeshëm stabilitetin dhe sigurinë rajonale. Krijon një atmosferë mosbesimi dhe konkurrence, ku dialogu dhe bashkëpunimi bëhen gjithnjë e më të vështira. Për më tepër, gara e armatimeve në Ballkanin Perëndimor, e nxitur nga zgjerimi i forcave speciale dhe aftësive të tjera ushtarake, rrezikon tërheqjen e fuqive të jashtme, duke komplikuar më tej peizazhin e sigurisë. Akterët e jashtëm mund të zgjedhin të mbështesin vende të ndryshme bazuar në interesa strategjike, por Rusia dhe potencialisht Kina janë tashmë partnerë strategjikë të Serbisë dhe Rusia është përfshirë që një kohë të gjatë.

Kosova dhe Bosnja dhe Hercegovina, të cilat nuk janë anëtare të NATO-s dhe janë identifikuar nga Serbia si zona me interes për ndërhyrje të mundshme në kushte të caktuara, janë veçanërisht të ndjeshme ndaj implikimeve të militarizimit në rritje të Serbisë. Kjo pikë e dobët përkeqësohet nga mbështetja në rritje për partitë e ekstremist të djathtë brenda Bashkimit Evropian, platformat e të cilave shpesh përfshijnë ndjenja pro-ruse dhe mbështetje të qartë për pretendimet territoriale të Serbisë kundër Kosovës dhe Bosnje-Hercegovinës. Ndryshime të tilla politike në BE paraqesin një rrezik më të prekshëm ndërhyrjeje sesa mund të duket në shikim të parë.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, Milorad Dodik, lideri i entitetit Republika Srpska, po nxit secesion me mbështetje të konsiderueshme nga Serbia. Pavarësisht vendimeve të Gjykatës Kushtetuese të Bosnjës, festimet vjetore të Ditës së Republika Srpska nga ana e Dodikut kanë vazhduar. Kjo lëvizje separatiste, që përmban simbole të solidaritetit serbo-rus, nxjerr në pah rreziqet më të gjera gjeopolitike në Ballkanin Perëndimor, duke përfshirë ndryshime politike të Malit të Zi, anëtarit të NATO-s, drejt qëndrimeve pro-serbe dhe pro-ruse, duke komplikuar më tej dinamikën e sigurisë rajonale.

Shkalla dhe natyra e "Projektit 5000" mund të kontribuojnë në rritjen e tensioneve në Ballkan. Mundësia për operacione të fshehta, veçanërisht në zona të ndjeshme si Kosova, ngre rrezikun e konflikteve të papritura që mund të dalin jashtë kontrollit lokal. Ballkani Perëndimor bie brenda fushëveprimit strategjik të NATO-s dhe çdo destabilizim në rajon sfidon drejtpërdrejt objektivat e sigurisë të aleancës. Zgjerimi ushtarak i Serbisë, veçanërisht në kapaciteteve që mundësojnë operacione që mund të mohojnë përfshirjen, mund të bëjë të nevojshme një rivlerësim të qëndrimit dhe angazhimit të NATO-s në rajon. Mbështetja e Rusisë për Serbinë, së bashku me inkurajimin e saj të qasjeve militariste ndaj mosmarrëveshjeve rajonale, përputhet me strategjinë e saj më të gjerë për të minuar unitetin euro-atlantik dhe për të

hequr vëmendjen nga veprimet e saj diku tjetër, siç është lufta në Ukrainë. “Projekti 5000” përshtatet në këtë enigmë më të madhe gjeopolitike, duke i shërbyer potencialisht interesave ruse duke rritur sfidat e sigurisë të NATO-s.

Duke vrojtuar përmes një thjerrëze strategjike dhe operacionale, zgjerimi i forcave speciale është tregues i planeve të Serbisë për operacione jokonvencionale ose hibride. Kjo është veçanërisht e rëndësishme duke pasur parasysh se operacione të tilla nuk e kalojnë pragun e luftës dhe mund të mos shkaktojnë një përgjigje të drejtpërdrejtë dinamike nga NATO/KFOR. Nëse një operacion i tillë ndodhë, ai do të ndodhë shpejt fund e krye dhe do të jetë e vështirë ta ndërprisni atë. Do të krijojë situatën e aktit të kryer. Serbia nuk do të tregojë flamurin e saj dhe do ta mohojë përfshirjen e saj. Gjithçka do të portretizohet si një akt rezistence nga popullata lokale serbe. Në një skenar të tillë, Kosova nuk ka kapacitete të mjaftueshme për ta rikthyer atë. Për më tepër, çdo ndërhyrje pas krijimit të një realiteti të ri mund të përdoret si një justifikim për Serbinë për të ndërhyrë ushtarakisht. .

ÇKA TUTJE

“Projekti 5000” i Serbisë dhe fokusi strategjik në rritjen e aftësive të forcave speciale përfaqësojnë një zhvillim të rëndësishëm në peizazhin ushtarak dhe të sigurisë në Ballkanin Perëndimor. Ky veprim bart implikime për stabilitetin rajonal dhe i shton tutje tensionet e vazhdueshme me Kosovën. Mundësia për operacione të fshehta dhe theksi mbi kapacitetet sulmuese dhe jo mbrojtëse mund të çojë në një përshkallëzim të shqetësimeve të sigurisë në rajon, duke theksuar nevojën për monitorim dhe angazhim të kujdesshëm nga palët ndërkombëtare të interesuara për stabilitetin e Ballkanit, veçanërisht të NATO-s.

Duke marrë parasysh zhvillimet e lartpërmendura dhe skenarin e mundshëm, institucionet e Kosovës duhet të fokusohen në zhvillimin e masave proaktive (zbulimi, zmbropsje/parandalimi dhe ndërprerja) në vend të atyre reaktive (ndëshkimi dhe hakmarrja). Objektivi duhet të jetë zbulimi dhe shpërbërja e operacioneve para se ndonjë grup apo formacion i armatosur të hynë në hapësirat e Republikës së Kosovës:

- Qeveria duhet të investojë më shumë në institucionet e inteligjencës dhe të zhvillojë aftësi të reja të mbledhjes së informatave për të ofruar paralajmërim të hershëm (ZBULIM)
- Agjencia e Inteligjencës së Kosovës dhe Policia e Kosovës duhet të shtojnë mjetet dhe sensorët për të monitoruar situatën në veri të Kosovës, ndërsa policia kufitare duhet të rrisë prezencën dhe patrullimet e saj përgjatë kufirit me Serbinë. (ZBULIM)
- Qeveria duhet të rrisë bashkëpunimin me partnerët strategjikë në shkëmbimin e informacionit (ZBULIM).

-
- Lansimi i Rishikimit të ri Strategjik të Sektorit të Sigurisë (RSSS): Duke pasur parasysh ndryshimet e rëndësishme në peizazhin e sigurisë që nga viti 2014, është e domosdoshme të kryhet një rishikim gjithëpërfshirës i sektorit aktual të sigurisë. Ky rishikim duhet të synojë të kuptojë zhvillimet dhe sfidat e shpejta që janë shfaqur që nga fillimi i Rishikimit të fundit të Sektorit Strategjik të Sigurisë në vitin 2014. RSS e re jo vetëm që duhet të analizojë infrastrukturën ekzistuese të sigurisë, e cila ka parë rregullime minimale, përveç ndryshimeve sporadike të ndikuar nga figurat kryesore, por gjithashtu duhet të propozojë një qasje të ristrukturuar që përputhet me realitetet aktuale (ZBULIM).
-
- Dhënia e ftesës së NATO-s për Kosovën për t'iu bashkuar Partneritetit për Paqe do të ishte një hap i rëndësishëm në përpjekjet e përgjithshme për parandalimin dhe zbrapsjen e planeve që mund të organizohen dhe/ose të sponsorizohen nga institucionet serbe të sigurisë për të përdorur dhunën për të ndryshuar statusin e veri të Kosovës (PARANDALIM/ZMBRAPSE).
-
- Qeveria e Kosovës në konsultim të ngushtë me partnerët ndërkombëtarë dhe institucionet e sigurisë duhet të konsiderojë zbulimin strategjik të informacionit të ndjeshëm për publikun si mjet për parandalimin e sulmeve të mundshme të planifikuara dhe dhunës nga paraushtarakët me origjinë serbe (PARANDALIM/ZMBRAPSE).
-
- Qeveria duhet të ndërmarrë hapa konkretë drejt integritit kuptimplotë të serbëve në veri të Kosovës, duke përfshirë zbatimin e mekanizmave të dakorduar nga dialogu i ndërmjetësuar nga BE-ja për normalizimin e marrëdhënieve dhe Marrëveshja për Rrugën e Normalizimit të Marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë e arritur në shkurt të vitit 2023. (PARANDALIM).
-
- Organizatat e sigurisë së Kosovës duhet të zhvillojnë stërvitje të përbashkëta me KFOR-in për t'iu përgjigjur situatave si Banjska dhe të zhvillojnë/vazhdojnë patrullimet e përbashkëta (PARANDALIM/ZMBRAPSE)
-
- Organizatat e sigurisë së Kosovës duhet të vazhdojnë me hartimin dhe ushtrimet e planeve të reagimit për skenarë të ngjashëm sikurse ajo me Banjskën (PARANDALIM/NDËRPRERJA)
-
- Kosova duhet të ketë Forcat e Reagimit të Shpejtë (FRSh) të pozicionuara në veri dhe të gatshme për të ndërhyrë në një fazë të hershme nëse një operacion si Banjska është në zhvillim e sipër. (NDËRPRERJA)

Katalogimi në botim – **(CIP)**

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

355.02(497)

Çfarë është “Projekti 5000” i Serbisë dhe pse duhet të shqetësohemi? /
QKSS.-Prishtinë : QKSS.-17 f. ; ilustr. ; 36 cm.

ISBN 978-9951-842-24-2



QKSS
Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë

Rreth QKSS

E themeluar në prill të vitit 2008, Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS) është një organizatë e specializuar dhe e pavarur joqeveritare. Qëllimi primar i QKSS është të promovojë demokratizimin e sektorit të sigurisë në Kosovë dhe të përmirësojë punën kërkimore dhe avokuese në lidhje me sigurinë, sundimin e ligjit dhe bashkëpunimin rajonal dhe ndërkombëtar në fushën e sigurisë.

QKSS synon të rrisë efektivitetin e Reformës së Sektorit të Sigurisë duke mbështetur programet e këtij sektori përmes hulumtimeve, eventeve, trajnimeve, avokimit dhe këshillave të drejtpërdrejta për politikë-bërësit.

Avancimi i ideve të reja dhe metodave të shkencave sociale janë gjithashtu vlerat thelbësore të qendrës. Çdo vit, QKSS publikon raporte të shumta, analiza të politikave dhe përmbledhje të politikave për çështjet që kanë të bëjnë me sigurinë. QKSS gjithashtu organizon më shumë se 200 ngjarje publike duke përfshirë konferenca, tryeza dhe debate, ligjërata në Kosovë, ku një pjesë e tyre organizohen në bashkëpunim me partnerë rajonalë dhe ndërkombëtarë.

Një gamë e gjerë aktivitetesh përfshijnë hulumtimin, ngritjen e kapaciteteve, ngritjen e ndërgjegjësimit dhe avokimin. Puna e QKSS-së mbulon një gamë të gjerë temash, duke përfshirë por pa u kufizuar në: reformën dhe zhvillimin e sektorit të sigurisë, identifikimin dhe analizimin e rreziqeve të sigurisë që lidhen me ekstremizmin, radikalizmin dhe krimin e organizuar, politikën e jashtme dhe bashkëpunimi rajonal, dhe vlerësimin e sundimit të ligjit në Kosovë. Këtë vit QKSS shënoi 15 vjetorin e themelimit. Për më tepër detaje rreth QKSS, mund të referoheni tek:



www.qkss.org

www.securitybarometer.qkss.org



@KCSSQKSS

ISBN 978-9951-842-24-2



9 789951 842242